

22.95

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజమహేంద్రవరము 1-10-1983

సంచికలు 22, 23

—* ఈ సంచికలో *—

1) విజ్ఞాన విజృంభణము 'ఎంత పెరిగినాడు' శతకం.	పేజీ 1
2) కుంతి కావ్యం - కవితా వైశిష్ట్యం.	8
3) తరతరాల ఆంధ్ర శిల్పకళ.	6
4) స్వర్ణాభిషి కృడై న ఉపాధ్యాయుడు (మహాకవి శ్రీ దాసు శ్రీరాములుగారు)	7
5) 17వ శతాబ్దినాటి గ్రాహ్మణులు - కేరళాభ్యుదయ విశ్వగుణాదర్శములలోని వర్ణనలు	8
6) ఆంధ్ర ప్రబంధాలలో చంద్రోపాలంభనం.	9
7) దువ్వూరివారి 'నలజారమ్మ'	11
8) కవికోకిల (పద్య)	18
9) వాల్మీకి కవితాప్రభ - పుష్పగిరి తిమ్మన మెఱుగులు.	13
10) శ్రీ నమిలికొండ బాలకిషన్ రావుగారి 'యువస్వరం' లో అభ్యుదయవాదం.	15

రాబోవు సంచికలో కళింగసీమకు వన్నె తెచ్చిన కవిశేఖరుడు పంతుల బ్రహ్మన్నకవి, 'వజ్రసంకల్పం' లో వచన కవితాశిల్పం, నన్నయ-సంబోధనల సార్థక్యం, మాలపల్లి-నవరసభరితమైన నవలారాజము, భారత దేశ కలవ్యవస్థ మీది ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

విజ్ఞాన విజృంభణము 'ఎంత పెరిగినాడు' శతకం

- సాహిత్యకోవిద శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, బి.ఎ., బి.ఎల్., బి.ఇడి.

ఆకాశం, భూమి అనే రెండు భూరి పత్రాలుగల విశ్వకావ్యాన్ని సునిశితంగా పరిశీలించే జిజ్ఞాసను పెంచడమే 'ఎంత పెరిగినాడు' అనే కృతీయొక్క ప్రధాన లక్ష్యం. ఈ లక్ష్యాన్ని ప్రశంసాపాత్ర ముగా సాధించేటట్టి వసంతరావు వేంకట రావుగారు. క్లిష్టమైన కాస్త్రవిషయాలు సులువుగా అర్థమయి, చక్కగా జ్ఞాపకం వుండేలాగ చెయ్యడానికి ప్రాచీన భారతీయులు కాస్త్రగ్రంథాలను, నిఘంటువులను కూడా రమ్యమైన శ్లోకాలలో రచించేవారు. ఆ సంప్రదాయాన్ని అనుసరించి యీ రచయిత ఆటవెలదిచేత మహత్తర కాస్త్రీయవిషయాలను ప్రబోధింపజేసేరు.

శతక వాఙ్మయానికి ఆంధ్ర సాహిత్య ములో ప్రముఖస్థానం వుంది. మానవ జీవితానికి వెలుగుబాటలు వేసే మహత్తరమైన అనుభవాలను తేనెపలుకులతో వ్యక్తం చేసేడు వేమన. కాలచక్రం పరిభ్రమించింది. మానవుడు సైన్సుయుగంలో అడుగుపెట్టేడు. శాస్త్రకాలంలో చదువు వసే అవకాశం లేని వయోజనులకు కూడా నీలి, ధత్తి, వైరాగ్య భావాలతో పాటు ఆధునిక విజ్ఞాన కాస్త్రవిషయాలను బోధించవలసిన తరుణం ఆసన్నమైనది. శ్రీ వసంతరావు వారి 'ఎంత పెరిగినాడు' అనే శతకం మానవునిలో విజ్ఞాన

కాస్త్ర జిజ్ఞాసను వృద్ధిచేయడానికి ఎంతగానో ఉపకరిస్తుంది.

'ఈ మహాప్రదేశ మెట్లుదృవించినా అనే బరువైన ఆలోచనలతో తలపైకెత్తి అనంతకాలాన్ని చూస్తాడు మానవుడు. రాత్రి పగలు అనే రెండు చక్రాలతో కాలరథం నిత్యం సాగిపోతూ వుంటుంది. ఆకాశంమీద కూడా స్థిరంగావున్న దేదీకనపడదు. మానవుడు తన యిచ్చాను సారం ముందుకి, వెనక్కి, కిందికి, పైకి, పక్కకి గమిస్తాడు కాలంమాత్రం one way traffic పద్ధతిలో సతతము ముందుకు జరిగిపోతోంది. అందుచేత నే-

'కాలమందు నూటిగా పోవుటేకాని వెనుకతిరిగి వెడలు విధము లేదు కాన, తత్వ మేమొ కనిపెట్ట నుంకించు ఎంత పెరిగినాడు వింతమనిషి'

అంటారు యీ రచయిత. కొంతకాలం పరిశీలన చేసినతరువాత, 'భూమి చంద్ర గోళముల గమనమృతే, కాలభావ మగులు కలిగ నంట' అనినీ, 'గమన మన్న కాని కాలభావమారే' దనినీ కాస్త్ర వేత్తలు గ్రహించి, 'చంద్రగతినిబట్టి చాంద్రమా నము రాగ, భూప్రదక్షిణమారే మూల మయ్యె సౌరమానమనకు' అనినీ ప్రవచించేరు.

నక్షత్రాలకు సంబంధించిన ఎన్నో అపురూపమైన విషయాలకు ఈ ప్రథమ వైజ్ఞానిక శతకం ఆస్పద మైంది.

'వెలుగుచుక్కవోరె వెలుగిచ్చి కనిపించు తార, మంచుచున్న ద్రవ్యమునూడు వాయుగోళ మనుచు వర్ణించినాడేయ'

అని వీరు నక్షత్ర నిర్వచనం చేసేను. తారలలో ఎట్టరాక్షసి, తెల్లమయిళ్లు మొదలైన వింత తారలను పేర్కొని చదువరి విజ్ఞాన జిజ్ఞాసను రేకెత్తించేడు. ఒక నక్షత్రం పేలిపోగా, పదార్థం వ్యాపించడముచేత, ఆకాశంలో కొత్త నక్షత్రాలు ఉద్భవించే అవకాశం ఏర్పడుతుందని చెప్పేరు.

చాలాకాలం కిందటే శ్రీ వేంకటరావు గారు మార్కునిగురించి విజ్ఞాన విలసిల్లమైన గ్రంథాన్ని, చంద్రుని గురించి సుదీర్ఘ మధురగేయాన్ని ఆంధ్రలోకానికి ముఖ్యం చేరు. ఈ శతకంలో మార్కుచంద్రుల్ని గురించి వీరు స్థాలీపులాక వ్యాఖ్యానగా స్ఫురించి విడిచిపెట్టేరు. శశి దివాకరులను గూర్చి యితోధికంగా తెలుసుకోడానికి ఆ రచనలు ఎక్కువగా తోడ్పడుతాయి.

‘మూర్ఖుడేదగ మంచుచున్నట్టి గోళము
మంట రెగయు అట్లై మెళ్ళవరకు
అంబరమున నుండ వింబు మట్లగునీచు’

అని సూర్యగోళాన్ని గురించి యీ శత
శలో చెప్పి, సూర్యునిలో గల మచ్చల
వైశిష్ట్యాన్ని ఉటంకించి, సూర్యగర్భంలో
గల వేడి రెండుకోట్ల డిగ్రీలు వుంటుం
టని కాస్త్రతత్వలు కనిపెట్టగలిగే రని
యూయన పద్యాలలో చెప్పారు. వెలుగుని
వేడిని యిచ్చే వేడివేలుపుని సృరించిన
జీవంతరం వీరు గ్రహాల్ని పరిశోధించేరు.
ఇది ‘నిశీధమందు చెదరనట్టి కాంతిశిల
అట్లు కనవచ్చు’ నని చక్కని ఉపమా
నంకారంలో పద్యాన్ని నడిపించేరు. నవ
గ్రహాలలోను బుధుడు, కుజుడు, వృహస్పతి,
శుక్రుడు, గురుడు మొదలైన 8 గ్రహ
ాలలో జీవచిహ్నములు కానరావు. మన 12
నీళ్ళకాలం గురుగ్రహంలో ఒక ఏడాదికి
నిరూపం. అలాగే భూగోళంలో 80 ఏళ్ళు
గడిస్తే కనిలో ఒక సంవత్సరం గడు
స్తుంది. పైవిషయాలను వివరించే యీ
త్రకపద్యాలు హృదయాన్ని స్పందింప
జేసేవిగా వున్నాయి.

‘చంద్రలోకమందు శకటాలతో దిగి
చంద్రతలముపైని సంచరించు
అచ్చమైనమట్టి తెచ్చుకన్నాడయా’
అనిన్నీ -

‘చంద్రలోకమందు శబ్దాలు వినరావు
గాలి లేదు నీరు కానరాదు.
వానపడదు పంట పండ దంటాడయా’

అని చంద్రలోకవార్తలు వినిపించి,
యీ రచయిత కావ్యలోకంలోకి గభా
లన ఉలికి ‘చంద్రబింబాననా’ అనే
పదంలో గల ఔచిత్యాన్ని విమర్శిస్తూ
చంద్రబింబ మేడ సరియమో మది ఏడ
సంద మెట్లు పోల్చనగును చంద్ర
తలము రంధ్రపూరిత మ్మని చూడగా’

అని గున్నితమైన హాస్యభారణిలో
చంద్రమండలచర్యను ముగించేరు.

‘పుడమిపుట్టే మొదట భుగభుగమంటతో
కాలగతినిబట్టి గట్టిపడెను
చల్లబడగ నీటిసంద్రము లేర్పడె’
నంటారు శ్రీ వెంకటరావుగారు.

‘పండు ఎండినపుడు పైపార మడుతలు
పడెదూరీతి తలనూ మడుతలుపడ
కొండ లపుడు పైకి - వచ్చేయన
ఎంత పెరిగినాడు వింతమనిషి’

అని చెప్పి; వసుధ నావరించి, వందల
కొద్దీ వ్యాపించిన నాయుమండలం నాతా
వరణ మనే పేరుతో జీవకోటిని పెంచు
తున్నది. పాంచభౌతికమైన యీ విశ్వ
ములో జీవకణం నీటిలో పెరిగింది.

‘నీటపుట్టి జీవి నేలపై కౌరవాకి
ఆకుపువ్వుకాయ లారగించి
మారు నీకులతోడ మారగా యత్నించి’

జీవి తన శరీరంలో యధార్హమైన
మార్పులను చేసుకుంది. జీవాభివృద్ధితో
పాటు బుద్ధియొక్క పాటవాన్ని కూడా
పెంచుకుంటూ, పురోగమిస్తున్నాడు
మానవుడు. ఈచిన్ని శతకముఖాన వివిధ
విషయాలను స్థూలంగా తెలుసుకున్న
పాఠకుడు జీవకాస్త్రం రసాయనకాస్త్రం
మొదలైనవి ఆసక్తితో అధ్యయనంచేసిన
నాడు ఈ విజ్ఞానబీజాన్ని నాటిన ప్రయో
జనం నీదిస్తుంది.

సంఘజీవి అయిన మానవుడు క్రమంగా
జ్ఞానాన్ని, సంపదను వృద్ధిపరుచుకుని

‘సంఘమందు పరులసహకారమును బూని
ఉన్నవారి ధనము లేనివారి
ఆర్తి దీర్చుకొరకు వ్యయ మొనరించగా
ఎంత పెరిగినాడు వింతమనిషి ?’

అని సంఘజీవితంయొక్క విలువలను
వీరు ఎంతో నేర్పుతో ప్రదర్శించేరు.

సంఘజీవితంలో స్థిరపడిన మానవుడు
ఈ బ్రతుకు ఏమిటా అని యోచిస్తాడు.
తత్ఫలితంగా మతం ఆవిర్భవించింది.
‘కార్యకారణములే కర్మసిద్ధాంత మనినీ,
‘శేడ్లు వేరైనప్పటికీ, విశ్వశక్తి ఒక్కటే
అనిన్నీ యీ రచయిత కవితాభారణిలో
వెలువరించేరు.

‘సంఘమందు ప్రకార సఫర్ల గమన లేల
హత్య లేక? మతిము లర్థమైన
లోభ మోహమాలకు లోనాటనే కదా’

అనిన్నీ,

‘కాంతి, కరుణ, ప్రేమ సదమలహృదయము
త్యాగబుద్ధి మంచితనము వలయు
మనిషి కల్గవేళ, మత మేది మైనను’

అని వీరు మతంయొక్క వైశిష్ట్యాన్ని
మనోజ్ఞంగా వెల్లడించేరు.

బుద్ధిబలాన్ని పుష్కలంగా చేకూర్చు
కున్న మానవుడు తన విజ్ఞానయాత్రలో
ఒక ప్రముఖఘట్టాన్ని చేరుకున్నాడు. ఆ
ఘట్టాన్ని చేరుకున్న ధీశాలి సౌఖ్యాన్ని
విస్మరిస్తాడు. నిద్రాహారాలను లెక్క
చేయడు. తుదకు ప్రాణానికి కూడా
లెగించి, తాను అన్యేషిస్తున్న సత్యాన్ని
తెలుసుకోడానికి ముందుకు పోతాడు.
ప్రపంచంలోవుండే ఏ యితర వస్తువులూ
కూడా తాను చేసే సత్యాన్వేషణకంటే
అతనికి ప్రియతమ మైనవి కావు. ఈ విష
యాన్నే శ్రీ వెంకటరావుగారు -

‘ప్రకృతిలోని నిత్యపరిణామ మెరుగగా
సౌఖ్య మగులు మరిచి క్రద్ధపూని
పగలు రాత్రి యనక పరిశీలనలు చేసి
ఎంత పెరిగినాడు వింతమనిషి’

అది వక్కాణించేరు. ఈ విధమైన జిజ్ఞాసతో, కార్యదీక్షతో, మానవుడు నక్షత్రరచన, నాటి బరువు, వేడి మొదలైన విషయాలను తెలియజేసే యంత్రా అను కనుక్కున్నాడు. అలల లక్షణాలను తెలుసుకున్నాడు.

‘పూరుసీటిలోన ప్రసరించు ఎండలో
వీచు గాలిలోన తెలయనట్టి
శక్తి సంతరించి యుక్తి నియోగింప
ఎంత పెరిగినాడు వింతమనిషి’

అని చెప్పి,

‘ఎండనుండి వేడి పెంలైన లాక్కొను
చిన్నయంత్రములను చేసినాడు
ఖర్చులేక నీళ్ళు కాచుకోవచ్చురా’

అని వీరు రమ్యంగా చమత్కరించేరు. మొదట ఆకాశాన్ని చూచి అబ్బురపడిన మనిషి తుదకు దాని అంతు ఏవిధంగా తెలుసుకున్నాడో యీ శతకం మనకు విదితం చేస్తుంది.

క్లిష్టములు, నిశితములు అయిన కాస్త్ర విషయాలను మధుర మంజులమైన కావ్య పద్ధతిలో తెలుగువారికి అందజేసిన మహా మేధావి శ్రీ వసుంతరావు వేంకటరావు గారు. ‘ఆధునిక విజ్ఞానం’ అనే గ్రంథముతో ప్రారంభమై ‘ఎంత పెరిగినాడు’ అనే శతకం వరకు వ్యాపించిన వీరి కృషి యింతింతై, మరియింతయై, మరియూ దానంతై సభోపేక్షిపై సంతా వామనుని చందాన తెలుగుసీమలో దశదిశలా వ్యాపించి వేలకొలది ప్రజలను ప్రబుద్ధులను చేసింది. ఈ వైజ్ఞానిక శతకానికి ఉజ్వలమైన భవిష్యత్తు వుంది. తెలుగులో వైజ్ఞానిక శతకానికి శ్రీకారం చుట్టిన ఆచార్య శ్రీ వసుంతరావు వేంకటరావు గారు ప్రశంసాపాత్రులు.

—...—

కుంతి కావ్యం - కవితా వైశిష్ట్యం

- శ్రీ ధూర్జటి వేంకట కాలాచీ.

‘కుంతి రచనమ్ముచే పదగుంఘనమున
భావమాధుర్యమున రసబంధురతను
రామకృష్ణ కవీంద్రు ‘నారసుడ’ వంచు
కీర్తి గడియింతు వోరామకృష్ణ సుకవి!’

అని ఒక భావుకు డన్న మాటలు ఆయనపట్ల అక్షరాల నిజం!

భారతంలోని విలక్షణమైన పాత్రలలో ‘కుంతి’ ఒకతే. ఈమెను ప్రధాన పాత్రగా స్వీకరించి కావ్యసృష్టి గావించిన వారిలో గొట్టుముక్కల రామకృష్ణ కాస్త్రీగారు, జంధ్యాల పాపయ్యకాస్త్రీగారు ముఖ్యులు. కానీ - భావనలో, శిల్పంలో, రచనా విన్యాసంలో, పదబంధంలో ఎవరితోనూ వాళ్ళది.

ఏకావ్యాన్ని పరిశీలించినా మనకు రెండు అంశాలు ప్రస్ఫుటంగా గోచరిస్తాయి. ఒకటి పద్యరచన, రెండు విషయ విస్తరణ. సహజంగా ఈ రెండు శక్తులు మిక్కిలి విలక్షణమైనవి.

ఆంధ్ర సాహిత్యంలో కవి తానుగా చెప్పుక తన మనోభావాలను, ఆవేశాలను, ఆశయాలను అన్నింటినీ ఒకపాత్రద్వారా చెప్పించడం ఒక శిల్పవిశేషం. దీనివల్ల ముఖ్యంగా కావ్యానికి దీప్తి, కవి ప్రతిభకు నికమం ఏర్పడుతాయి. కవి కుంతిని పదునాఱు కీరి కలలో పదునాఱుకోణాల నుండి దర్శించి, ఒక రూపకంగా మలచి మన కళ్ళముందుంచాడు.

‘కర్ణనిరల భారతం’ అన్నట్లు ఆ కర్ణునకు మూలమైన కుంతి లేనిదే భారతం

ఒక్క అంగుళం ముందుకు నడక దివిసి న్తుంది. మాతృత్వమంటే ఏమిటో తెలియని పన్నెండేండ్ల చాలికనుండి, అనుకోని అనుభవాల దెబ్బలు తిని వరుక్షత్ర హోమం తరువార, కడు వృద్ధాప్యంలో సర్వసంగపరిత్యాగం చేసి నిష్క్రమించే వరకు ఆమె ఎన్నో అవతారాల నెత్తింది. సర్వ కష్టనిష్ఠురాలను చేతులారా ఆస్వాదించింది. భారతంలో విలక్షణమైన స్త్రీ పాత్రగా నిలిచింది.

కన్యాత్వంలోనే మాతృత్వం పొందిన స్త్రీగా, అనుకోని ఘటనలో విడ్డూరు పెంచిన తల్లిగా, పరులపంచను అభిమానము చంపుకొని విధి వక్రించిన రాజశ్రుతులను పెంచిన ధీరురాలుగా, కడుపార కన్నకొడుకు కనబడితే చేతులు చూచి గుండె కద్దుకోలేని విధివంచుకురాలుగా, ఆఖరుకు బైటపడి పెద్దకొడుకుచేత నింక పడిన దురదృష్టవంతురాలుగా, నిలిచిన విలక్షణయైన స్త్రీ కుంతి.

దూర్వాసుడు ఇచ్చిన వరాన్ని పరీక్షించదలచి, మూర్యభగవానుణ్ణి ప్రార్థిస్తే, అతడు వచ్చి సద్యోగర్చాన ఒక కుమారుణ్ణి ప్రసాదించాడు. కుంతి ఊహించని స్థితి ఇది. కానీ - కన్యాత్వాన్ని నిల్పుకోదానికి శిశువును పరిత్యజించాలి. తప్పుడు అప్పు దామె ఆవేదనను, చిత్రించిన తీరును మనం గమనిద్దాం!

‘తనయులకోస మంచు సుర
దాపడి, యేకరహారి విడ్డూ’

తరతరాల ఆంధ్రశిల్పకళ

- శ్రీ ఆచార్య శ్రీపతి నాయుడు.

ఆంధ్రజాతి ఆచార్యమైంది. ప్రాచీనమైంది. వితరణ ప్రాచ్యులలో, ఇతిహాసాలలో, పురాణాలలో పేర్కొనబడిన ఆంధ్రులు అద్భుతమైన చరిత్రను సృష్టించారు. శిల్పకళారంగానికి ఎవరేని సేవలే, తమ కళాభిమానాన్ని శిలా శిల్పరూపంలో ప్రకటించి కాళ్ళతం చేసుకున్నారు. ఆంధ్రదేశం అంతటా విశేష సంఖ్యలో స్తూపాలు, చైత్యగృహాలు, విహారాలు, ఆరామాలు, దేవాలయాలు నిర్మించి ధన్యులైనారు. గతవైభవాన్ని తలపించే ఈ శిల్పకళాక్షేత్రాలు నాటికి నేటికి, ప్రాచీన ఆంధ్రరాజుల దానగణానికి, భక్తిగుణానికి సజీవ దర్పణాలు.

ఆంధ్ర కాళవాహనరాజులు అసమాన తేజోవిరాజితులు. వికాల సామ్రాజ్య నిర్మాణంలో పాటు, బౌద్ధ హిందూమతాలను సమీక్షించినవారు. వైదిక ధర్మ సంస్థాపకులు. వర్ణాశ్రమ ధర్మపోషకులు. అశ్వమేధయాగ నిర్వాహకులు. ఆంధ్ర శిల్పకళాచరిత్రలో మైలురాయిగా పేర్కొనతగ్గ అమరావతి క్షేత్రం వీరి కృష్టి. మహాచైత్య నిర్మాణంలో బౌద్ధమతానికి, విశేష ఆదరణ ప్రకటించినవారు. బాగాళ్లునకొండ స్తూపం వీరి నిర్మాణమే. బౌద్ధమత ధర్మాలను ప్రచారంచేయడమే కాక, బౌద్ధ విశ్వవిద్యాలయాన్ని స్థాపించిన ఆచార్య నాగార్జునుడు కాళవాహనుల సమకాలికుడే. చైత్యగుహలయాల నిర్మాణం కాళవాహనుల నిర్మాణ ప్రత్యేకత. సాహిత్యాన్ని, అగ్నేయ అసియా దేశాలలో జ్యాపార సంబంధాలను ఏర్పరచి, ఆంధ్ర సంస్కృతి వైభవాన్ని సరిహద్దులు దాటించినవారు.

కాళవాహనుల తరువాత ఆంధ్రదేశానికి వన్నెలు తెచ్చినవారు ఇత్యోకులు. వీరి రాజధాని విజయపురిలో వీరి నిర్మాణాలు నిల్చినాయి. మహాయాన బౌద్ధమతాన్ని అవలంబించి, శ్రీపర్వతాన్ని బౌద్ధక్షేత్రంగా గూఢపాదించినారు. ఇత్యోకు రాణులు బౌద్ధకట్టడాలకు విశేషంగా దానా లిచ్చినారు. జగ్గయ్యపేట, చినగంజాం, రామిరెడ్డిపల్లి బౌద్ధమత క్షేత్రాలుగా వెలసినాయి తేరవాడ, మహాసాంఘిక బౌద్ధపథాలు విజయపురిలో వెలసినాయి. ఎహవల చాంతమూలుని కాళములో వైదికమతం వర్ధిల్లింది. విజయపురిలో మహాదేవ, మహాసేన, హరితి, అష్టభుజ నారాయణ దేవతలకు ఆలయాలు నిర్మించబడినాయి. విష్ణుకుండినులు, కడంబులు ఇదే ఒరవడిలో బౌద్ధ శిల్పాన్ని పోషించి, తరించినారు.

ఆంధ్రదేశానికి కీర్తి ఆంధ్రజాతికి దీప్తి తెచ్చిన కాకతిభక్తులు కాకతీయులు. ఓరుగల్లు రాజధానిగా, హైందవమతరక్షణకు దీక్షబూని, ఆంధ్రదేశాన్ని మహమ్మదీయుల దాడినుండి రక్షించ పోరాడినవారు. ప్రతాపరుద్రుడు, గణపతిదేవుడు, రాణి రుద్రమాంబ సమరంలోనే కాక శిల్పకళారంగంలో కాకలుతీరిన బంట్లు. ప్రోలరాజు మానుమకొండలో సిద్ధేశ్వర, పద్మాక్షి ఆలయాలను, వరంగల్లులో స్వయంభూదేవ, కేశవ ఆలయాలను నిర్మించి, ఆంధ్రశిల్పానికి తరగని చెరగని పునాదులు వేసినాడు. మొదటి ప్రతాపరుద్రుడు ఆంధ్రశిల్ప కళామతల్లి హారమణి కేయి స్తంభాలగుడిని నిర్మించి ధన్యుడైనాడు. గణపతిదేవుడు కళావిభాగ

ములో తారస్థాయికి చేరుకొని అత్యంత సౌందర్యదీప్తి, కళావైభవవ్యోతి యను రానున్న దేవాలయాన్ని నిర్మించినాడు. వరంగల్లులోని 'ద్వారతోరణాలు' ఇతని అభిమాన నిర్మితమే. రామప్ప గుడిలోని నాగినీ శిల్పాలు జగదీక సౌందర్య నిక్షేపాలు.

దక్షిణదేశ చరిత్రలోనే కాక, యావద్భారత దేశచరిత్రలో స్వర్ణయుగాన్ని సృష్టించి, సాహిత్య శిల్పకళారంగాలలో స్వర్ణయుగాన్ని సాధించినవారు విజయనగర రాజులు. వీరి కాలంలో శిల్పకళ చివరి వెలుగు కాంతివంతమై విలసిల్లింది. వితల నరసింహ ఆలయ స్తంభాలు సప్త స్వరాలు పలికి సంగీతాభిమానాన్ని చాటుతూ ఉన్నాయి. గణేశ, ఉగ్రనరసింహ ఏకశిలాదూపాలు శిల్పవిచిత్రాలు. హజార రామస్వామి ఆలయ రామాయణ గాథలు, పద్మమహలు ఇంపుసాంపులతో నిర్మించి విజయనగర రాజులు ధన్యులైరి. ఆకాశాన్ని తాకే గోపురాలు, నయనానందకర కల్యాణమండప నిర్మాణం, వీరి నైపుణ్యమునకు గీటురాయి. సింహాచలం, శ్రీశైలం, తాడిపత్రి, రేపాక్షి, తిరుపతి, శ్రీకాళహస్తిలాంటి ఆంధ్రదేశ శిల్పక్షేత్రాలలోనే కాక, ఆంధ్రదేశాన్ని దాటి, అన్ని నాడులలో తమ నిర్మాణ కాళిల్పాన్ని ప్రకటించిన ధన్యులు. సంగీతం, శిల్పం, చిత్రలేఖనం, విగ్రహం - ఒక్కటేమిటి - సర్వకళారంగాలలో పరిపూర్ణత సాధించి, ఆంధ్ర కీర్తిపతాకాన్ని అకాశంలో ఎగురవేసిన ఆంధ్రరాజులు విజయనగర రాజులు.

తరతరాల ఆంధ్రశిల్పం తరగని సంపద! చెరగని పెన్నిధి! అరగని శ్రీనిధి!

స్వర్ణ విషిక్తుడైన ఉపాధ్యాయుడు (మహాకవి శ్రీ దాసు శ్రీరాములుగారు 1848 - 1908)

- శ్రీమతి డా. వి. వైదేహి, ఎం. ఏ, పిహెచ్. డి.

‘సర్వచైతన్య స్వరూపాంతం
అద్యాం, విద్యాం చ ధీమహి
బుద్ధిం యోనః ప్రచోదయాత్.’

సర్వచైతన్య స్వరూపిణియైన ఆ జగత్కాత బుద్ధిని ప్రచోదనచేసి విద్యని ప్రసాదించునట్లే, కద్దురువు శిష్యునిబుద్ధిని ప్రచోదన చేసి జడత్వమును పోగొట్టి విద్యాధికుని చేసి, ధర్మసర్వహణ కర్తవ్య పాఠనాదులపట్ల దీక్షాభిమానాలను పెం పొందించి, భావినత్వగునిగ రూపొంది స్తాడు. సర్వసారస్వతకరోపాసనకు పట్టు గొమ్మ గురువు. అందుకే మన ప్రభుత్వం ఒక నాటి దేశాధ్యక్షుడును, ఆదర్శ ఉపాధ్యాయుడును అగు సర్ సర్వేపల్లి రాధా కృష్ణ గారిజన్మదినాన్ని గురుపూజాదినంగా గుర్తించింది.

గురురునకు సంఘంలో ఎక్కువగా ఉన్నతస్థానమే ఉంటుంది. నాడు నేడు కూడ బ్రతుకలేని బడిపంతుళ్ళు బ్రతుక నేర్చి ఘనసన్మానములందిన బడిపంతుళ్ళు ఉన్నారు.

అట్టి ఒకరిద్దరిలో శ్రీదాసు శ్రీరాములు గా రొకరు. శ్రీ శ్రీరాములుగారిని ఒక మహాకవినిగా, ఒక ఉద్దండపండితునిగ, ప్రతిభావంతుడైన న్యాయవాదినిగా జగ మెరుగును. కాని ఒక ఆదర్శ-ఉపాధ్యాయునిగా జగ మెరుంగడు.

కైకలూరు డిప్యూటీ తహశీలుదారు మొదలగు ప్రముఖుల కోరికపై శ్రీరాములుగారు 1872 లో గుడివాడ ఆంగ్ల పాఠశాలలో ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగ ప్రవేశించారు. అప్పటికే వారు స్వయంకృషితో రామాయణ భారతాది కావ్యాలు పఠించారు. సహజ సాండిత్య శోభితులై పదిరెండేడులయ్యాడనఁ గలిగి తెప్పంటునినారు. అకిరిపల్లిలో వ్యాకరణ శాస్త్రం ఆమూలగ్రంగా శోధించారు.

చిన్న నాడు నోబులుకళాశాలలో నోబులు దొరవారి మెప్పుగూడ పొందారు. శ్రీరాములుగారి ఆమెయ మేధాశక్తికి ముగ్ధులై అప్పడప్పుడు దొరగారు వారిని తమ యింటికి తీసికొనిపోయి ఫలహారాలార గింపచేసేవారు. ఆ దొరవారి సొన్నిహిత్యంతోపాటు అంతో యంతో ఆంగ్ల విద్య కూడ అలవడింది. ఆ రోజులలో ఆంధ్రోపన్యాసకుడుగా పనిచేయడానికి ఇంతకన్న అగ్రత లేమి కావాలి!

పూవులోని తావి నలుదిశల పరిమళించి నట్లు వీరికి క్రమంగా అంతటా వ్యాపించింది. తత్ఫలితంగా కవుతరము గ్రామ స్థులు వీరిని వారి గ్రామానికి ఆహ్వానించారు. 1874 నుండి 1875 వఱకు ఇచ్చట ఉన్నారు. ఇచ్చట ఉన్న దినాలలో వేదాచల మాహాత్మ్యము, కృష్ణార్జున సమరం అనే రెండు ప్రాథమిక ప్రబంధాలు వ్రాశారు. దేవీ భాగవత సావర్ణ సాధాని కివి పునాదిరాళ్ళు. ఈ పాఠశాల వీరి కవితా మహాప్రస్థానానికి తొలిమెట్టు.

వీరి యధీనమం దున్న విద్యార్థులను సాహితీపరులుగ నిర్దేశారంభించారు. వీరి గురుశిష్య సంబంధం ఒక అపూర్వ విషయము. విద్యార్థులయెడ వీరికి వాత్సల్యాదరాలు మెండు. విద్యార్థులను వీరు పుత్ర సములుగ చూచుకొనుచుండేవారు. విద్యార్థులు వీరిని పితృతుల్యులుగ భావించి భక్తిగీతవములు ప్రదర్శించేవారు. ఉపాధ్యాయులుగ వీరు పొందిన అనుభవాలను ‘చక్కట్ల దండ’లో చక్కగా ప్రదర్శించారు. బెబ్బకిబెబ్బ తిరిగికొట్టిన విద్యార్థి నిట్లు సున్నితంగా మందలించారు.

‘కఠచిన వేపి కాల్గఱచువాడుండునే
కాకరాకును డబ్బు గట్టుగాక
దోచిన దొంగయిల్ దోచువాడుండునే
రచ్చలో ఫిర్యాదు చెచ్చుగాక

వట్టిన తెల్లకొండి గట్టువాడుండునే
గచ్చగంధము రాచి కాచుగాక
పట్టిన బెయ్యంబు బట్టువాడుండునే
గాలిబూడిడి యాన గట్టుగాక
చెడుగుచేసిన పని చేయ బెయ్యపుపోడు
చేయవలసిన పని జేయఁబెందు మేలు.

కొందఱు విద్యార్థులు
‘బడిపంతు లెదుట గుట్టుకుకాల్గ దపకుండు
పంతులు చాటిన బంతులాడుదురట.
ఇటువంటి

‘బుద్ధిలే కాటఱఁ బ్రాద్దుబుచ్చెడు వట్టి
బడవాకు ఒఱవడి వ్రాత కోత’

అప్పటికిని దారికి రానివానికి ‘రెండిచ్చు కొన్న’ ‘ఫరవా’ లేదుట. పూర్వము గురు కులాలలో కూడ శిక్ష అవసరమనితో నే త్రాటితోగాని చీల్చిన వెదురుబద్దతోగాని వీపుపై రెండు తగల నిచ్చెడివారట. ఇట్లా పంతులు కొట్టాడని ఫిర్యాదు తెచ్చిన పిల్లవాని తల్లిదండ్రులకు సమాధానము చెప్పారు.

‘చదివెడి వానికి జబుకు బెబ్బలు బుద్ధి
వచ్చుటకేకాని నొచ్చుగాదు.’

ఆరోజులలో కొందరు ఉపాధ్యాయుల దురాగతా లిట్లు ఉండేవట.

‘పనికిమాలిన మాళ బడిపెద్దఁ జేసిన

పనివాండ్రఁ దనకాళ్ళు పినుకుమనును’
గురు వనగ శిష్యులకు అన్నిట హిమవున్నగ శిఖరోన్నతుడుగా ఉండవలె నట. అందుకే కాబోలు మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షకు సరియగు జనరల్ నాలెడ్జీ పరీక్షకు చదివి ఉత్తీర్ణులైనారు. ఈపరీక్షలు అప్పు ఘర్ష యూనివర్సిటీ బి. ఏ. పరీక్షలకన్నా కఠినముగ ఉండేవట. శ్రీరాములుగారు ఈ పరీక్షతో అపక సకంద్రీగ్రేడు న్యాయవాద పరీక్షకు కూడ కట్టుటకు ప్రారంభించారు.

చిన్నయినూరి కారక పరిచ్ఛేదములో ‘ఉపయోగంబునం దాభ్యాతమం దోడ వర్ణకం బగు’ అని చెప్పి దానికి ఈ ఉదాహరణ ఇచ్చారు. ‘రామకృష్ణులు సాండి పని తోడ వేదంబులుం బదివీరి’, ఇది

ప్రజామండలిగాది పట్టు. పార్థక మొదటి. ముఖ
 విధులైన శ్రీ వెంటాల మహారావు ది.వి.,
 ది. ఎల్, గా రప్పడు వీరి కిప్పులు. వీరి
 కట్ట ప్రజామండలిగాది అంగవిద్య అభ్య
 నీక్షా వీరికి అంగద్రమ బోధిస్తూ పై చెప్పిన
 బానికీ అవ్యభూతులైనారు. ప్రజామండలి
 గారు కిప్పులను 'భూభూత మువరాది
 తోకము' నుకుతుట్ట' వదిలించి
 వారు.

నేటివరే ఉపాధ్యాయుల ఉన్నత
 విద్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వ మాహాడు ఎట్టి
 సదుపాయములు చేయలేదు. వీరు స్వయం
 ముగ భూమి పెగల్పుకొని వచ్చిన ఉద్భిజ్జ
 ములవంటివారు. వీరు ఉపాధ్యాయవృత్తి
 చేస్తూ ఒకవంక అంగ భాషాభ్యాసం
 చేయకవంక బోధిత్వాస్త్రము, ధర్మకా
 స్త్రము, న్యాయకాస్త్రము మొదలగు
 కాస్త్రాల నభ్యసిస్తూ మర్యోముఖ ప్రజ్ఞా
 ముతులై ఆహాడు తెలుగునాట సుపరిచితు
 లైరి.

వీరి కీర్తిప్రతిష్ఠలు విని 1876 లో
 దోకేపుర గ్రామస్థులు వారి గ్రామమునకు
 ఉపాధ్యాయులుగ ఆహ్వానించారు. ఆ
 పురప్రముఖులైన శ్రీ పోలవరపు హను
 మయ్యగారి ప్రాంగణములోనే పాఠశాల
 తెరిచిల్పారు. విద్యకి వయఃపరిమిలి లేదు.
 వీన్నలు పెద్దలూ అందరూ విద్యార్థులే!
 బాలికాపాఠశాల కూడ స్థాపించి స్త్రీ
 విద్యకి ప్రకారంచుట్టారు. స్త్రీలను సంగీత
 సాహిత్య నిష్ఠాతలను కావించారు. హలం
 పట్టు హనుమంతుగారిచే కలం పట్టించి
 కవనం చేయించారు. ఆ గ్రామములో
 నికాసీదారు లండరా కని వీరి పట్టుదల.
 ఇట్టివారు కనుకనే ఆ గ్రామము అట్టి ఘన
 సన్మానం చేశారు. ఇక్కడ ఉన్నప్పుడే
 వారి న్యాయవాద పరీక్షయందు ఉత్తీర్ణు
 లైనారు. న్యాయవాదులుగ బందరుపోవు
 టువ నిశ్చయించారు. ఆ సమయంలోనే
 వీరికి గ్రామస్థులు చేసిన సన్మానం మున్నె
 వ్వుడు విన్నది కన్నది కాదు.

(తరువాయి 9 వ పేజీలో)

17 వ శతాబ్దనాటి బ్రాహ్మణులు కేరళాభ్యుదయ విశ్వగుణాదర్శములలోని వర్ణనలు. - శ్రీ దిగవల్లి వెంకట శివరావు, ది. ఏ, ది. ఎల్.

17వ శతాబ్దనాటి రామచంద్ర దీక్షితు
 లనే కవి సంస్కృతములో రచించిన
 'కేరళాభ్యుదయము' లో వివిధ ప్రాంతా
 లలోని స్థితిగతులను వర్ణించాడు. విజయ
 నగర సామ్రాజ్య రాజధానియైన విద్యా
 నగరములో ఉద్యోగాలుచేస్తూ వున్న
 బ్రాహ్మణులను గూర్చి వ్రాస్తూ వారు
 గడ్డములు మిసములు చమత్కారంగా
 కత్తిరించుకొందు రని, వారి ఉష్ణీడుములు,
 కాటిలు ధవకాతి ధవళములుగాను చాల
 నాకాశగాను ఉంటాయని వారు నివ
 సించు భవనములు రెండతళ్ళులివిగా నున్న
 వని వ్రాసి; కవికిని, మిలిదులకును జరిగిన
 సంభాషణలో మరికొన్ని విశేషాలు వివ
 రించాడు.

మిళిందః 'వారి ప్రాతఃకాల కార్యక్ర
 మము, లేవగానే ధూమపానము చేయ
 వము, తాంబూల చర్వణము చేయడము,
 తల దావ్వకొనడము, ఒడఘ్నరుద్ధువంటూ
 స్నానము చేయడము, అద్దం యాగుకొ
 వడము, నుడిట బొట్టుపెట్టుకొనడము,
 కలములు వ్రాతపరికరములు దస్త్రాల
 లోపల పదిలపరచి వీధిలోకి బయలుదేర
 డము.

ఇక వైదికకర్మలమోట యేమంటిరా?
 వాటిని 'భావన' లోనే ఆచరిస్తారు
 గాని క్రత్యక్తుంగా ఆచరింపరు. హో
 మము, జపము, తపము, వైవశ్వానము
 పురోహితుల ద్వారా జరిగించవలసినదే
 కాని స్వయంగా చేయరు. వారు, ఆహార
 నిద్రా మైథునములతో కాలక్షేపము
 చేస్తారు.'

17 వ శతాబ్దములోనే కాంచీపుర
 నివాసియైన వెంకటాద్వరి 'విశ్వగుణా
 దర్శ' మనే గ్రంథమును రచించాడు.
 అందులో వివిధప్రాంతాలలోని బ్రాహ్మ

ణుల ఆచారాలను వర్ణించాడు. ఆయన
 ఆంధ్రదేశములోని బ్రాహ్మణులనుగూర్చి
 మాత్రమే కాక గోదావరీతీరాన గల
 బ్రాహ్మణులను గూర్చి కూడా వర్ణించి
 నాడు.

ఆంధ్రదేశములో ఒక్కొక్క యూరిలో
 కూడుదు గ్రామాధికారిగా నుండగా
 వానిపక్క బ్రాహ్మణుడు భృక్షుడై
 గణకవృత్తిని అవలంబించినాడని నియోగి
 కరణాలను గూర్చి చెప్పినాడు. కొందరు
 వైదిక బ్రాహ్మణులు వంటలు చేయవలె
 రని వ్రాసినాడు.

'ఆంధ్రదేశములను బ్రాహ్మణులు
 యజ్ఞాలు చేయరు. వేదాలం చదువరు.
 అయినా ఈ దేశములో దేవతాభక్తి
 బ్రాహ్మణ పోషణము ఉన్నది' అని ఒక
 చోట వ్రాసి ఇక్కడి బ్రాహ్మణులు
 గోదావరీ స్నానము చేసి శివుని ధ్యానించి
 తీలాక్షత వసుమములతోను, చిల్వపత్రా
 లతోను పూజలుసేతురు అని వ్రాయుటే
 కాక గోదావరీతీర బ్రాహ్మణులు శివపూ
 జలు చేసి వేదాధ్యయనము చేసి వరికుడు
 లైనా రనియు వ్రాసినాడు.

కృష్ణా గోదావరీ మధ్యదేశవాసు లగు
 వైదికులు యజ్ఞయాగాల చేసి ఉత్తమ
 జీవితములు గడపుచున్నారని ఆయన
 వర్ణించినాడు.

వెంకటాద్వరి తరువలిక్కేటిలో ఇం
 గ్లీషువారు ప్రబలులైయుండుట చూశాడు.
 ఈహోణులలో కరుణిరేలేదు. బ్రాహ్మ
 ణులను వారు గడ్డిపరకలవలె చుంకనగా
 చూతురు. వారి దోషాలు చేప్పవలె
 కానివి. వారు కొవమునైనా చేయరు అని
 వ్రాశాడు.

—...—

రాజులు వారిగురువులకు మడిమోన్యము
బిచ్చి మన్నించికట్టు విన్నాము. ప్రపంచ
జీత అంతాండరు తనగురువు సోక్రటిసు
కు ప్రపంచము నలుమూలలనుండి పుస్త
కములు తెప్పించి యిప్పించి మెప్పించి
కట్టు విన్నాము. కాని డోక్టరురవాసులు
శ్రీరాములుగారికి చేసిన సత్కార మట్టిది
కాదు.

పాదాల జిలుకాడ సరిగంచు ధోవతి
కట్టి, గీరునామము పెట్టి, కండువా భుజాన
వేసికొన్న ఆచిన్న బడిపంతులును డోక్ట
రురవాసులు చలువపందిరికింద చలువ
రాతి గద్దెపై కూర్చుండబెట్టి సువర్ణ సుమ
ములతో శిరస్సు నభిషేకించి రజతపుష్ప
ములచే పాదములను తూజించి పల్లకిలో
కూర్చుండబెట్టి యిరుగడల దివిటీబట్టి
మేళతాళములతో పురవీధుల నూరేగిం
చారు. ఇందులకుగాను శ్రీరాములుగారు
డోక్టరురవాసుల యిలువేల్పు అయిన శ్రీ
మదనగోపాలదేవునకు 'అక్షణా పరిణయ'
మను యక్షగానం రచించియిచ్చి 'బ్రతుక
లేక బడిపంతులు' అన్న సామెతకు స్పృశి
పలికారు.

కేవలము ఒక బడిపంతుల కిట్టి గౌరవ
సన్మానం జరుగుట అన్నది తెలుగు చరిత్ర
లోనే కాదు ప్రపంచ చరిత్రలోనే
మొదటి దేమా!

ఈనాడు ప్రభుత్వం ఆదర్శ ఉపా
ధ్యాయులకు అవార్డు లిచ్చుట, నగదు
ఇచ్చుట ఉన్నది. కాని యింత ఘనముగ
ఎప్పుడు ఎవ్వరిని సత్కరింపలేదు. ఈ
గురుభూజా దినోత్సవ సందర్భమున ఈ
మహాపాధ్యాయుని స్మరించి నమస్క
రించుట ఉపాధ్యాయగ నా కర్తవ్యం.

ఆంధ్రప్రబంధాలలో చంద్రోపాలంబనం

- శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ.

శృంగార ఏక ఏకో రసః శృంగారం
ఒక్కటేరసం. అది రసరాజం అన్నాడు
సరస్వతీ కంఠాభరణ కర్త భోజాడు.

సాహిత్యంలో ఈ శృంగారం
నాయికా నాయకులపరంగా వుంటుంది.
వారిద్దరూ పరస్పరం ప్రేమించుకుంటారు.
వివాహానికి ఇంకా కొంతకాలం వ్యవధి
వుంటుంది. ఒకళ్ళను విడిచి మరొకళ్ళు
దూరంగా వుండలేకపోతారు. మదన
తాపాన్ని అనుభవిస్తుంటారు.

ఈ విరహావస్థలో వాళ్ళకు చంద్రుడు,
మలయానిలుడు, వసుంతుడు, మన్మథుడు
మొదలైనవాళ్ళు ప్రధాన శత్రువులు.
ఏళ్ళందరూ వాళ్ళ విరహాగ్నిని సహస్ర
ముఖాలుగా ప్రజ్వలించ కేస్తుంటారు.

ఈబాధకి తట్టుకోలేక ఆ నాయికా
నాయకులు చంద్రాదుల్ని ఉపాలంభి
స్తారు. ఒక్కొక్కసారి వాళ్ళతరపున వకా
లకు పుచ్చుకున్నట్లుగా వారి వారి చెలి
కత్తెలు గూడ దూషిస్తుంటారు.

మన ప్రబంధనాయికలలో చాలమంది
అవిధంగా చంద్రోపాలంభన చేశారు.

‘గురుర్భవ్యో గురు ర్విష్ణుః

గురుర్దేవో మహేశ్వరః

గురుస్సాక్షాత్ పరం

బ్రహ్మ తస్మై శ్రీగురవే నమః'

(సెప్టెంబరు 5 'ఉపాధ్యాయ దినోత్సవ'
సందర్భమునందు రచింపబడినది)

—...—

నలమహారాజును ప్రేమించిన తమ
యంతి విరహతాపంతో వేగిపోతున్నది.
ఒకనా డామె విభావరీసమయంలో శ్రీ
సాధమణి చంద్రకాలా ప్రదేశంలో శుభ
జనులతో కలిసి కూర్చొని, నిండుచండు
రుణ్ణి చూసి ఈవిధంగా ఉపాలంభిస్తు
న్నది.

‘హాహా! ద్వయంబు గల

కాంబుధిః బుట్టె విసిత పాండూర

వ్యాఠలతోడ; నందొక వి

షంబొక వేలుపుమ్రుంగ; నెందతో

వేలుపు లోలిమై ననుభ

వించిన రెండవ యీవిషంబు ని

ర్యూతము గాకయున్నయది

మద్దియ! పాంథుల పాప మెట్టిదో!

- శృంగారవైషధం. 2-121.

(దేవతలు దానవులు కలిసి పాలసము
ద్రాన్ని మథించినప్పుడు అందులోనుండి
ఒకటి నల్లని రంగులోను, మరొకటి
తెల్లని రంగులోను - రెండు విషాలు
పుట్టిస్తే, మొదటిదాన్ని శివుడు మ్రిం
గాడు. అంతటితో దాని పీడ విరగడ
వంది. రెండవదాన్ని దేవతలు లోకా
త్రాగుతూనే వున్నారు. వివా అది
నిర్యూతనం కావటం లేదు. ఈ విరహా
ణులు చేసుకున్న పాపం ఎటువంటిదో
కదా!)

దేవతలు చంద్రకళలని ఆహారంగా
తీసుకుంటుంటారు. ఈ పురాణ సత్యాన్ని
ఈసందర్భంలో ఉపయోగించుకున్నాడు
శ్రీనాథుడు.

అతనిని చూడకుండానే తలచుకొని
మదనకాపాన్ని అనుభవిస్తూ, చంద్రుణ్ణి
నిందిస్తున్న వైవాన్ని పిల్లలమట్టి వినవీరభ
క్తుడు తన శృంగార కావ్యంతలం
చిత్రించాడు.

తనరక్తి నొల్లక తనువారిలో మను
తమ్ములఁ జూచు పాతవఁడు వీఁడె
చదువఁగాఁబోయి యాపాద్యునికులభాను
కడుపుచేసిన బోసుకారి వీఁడె
జూరికాంక మనుపేర నపరకులబస నల్ల
గట్టువట్టిన చెడగొట్టు వీఁడె
మడుగుదుదిసముల బ్రతువకై గరిపాని
దివనాధు నాసించు లిరిపె వీఁడె
తనదు రాకవఁ గ్రాఁగి కాతరత నొంది
విరుల బొరియల దాఁగిన విరహి జనుల
చొప్పుఁ బడిపట్టకొని చులుచూపు
చూడఁ
గుమను బాణుని తెచ్చిన కొఱవి వీఁడె.

- శృంగారకావంతలం 3-181.

తన రక్తి అంటే గిట్టని పద్యాలను
శాశనంచేస్తున్న పాతవడు ఈచంద్రుడు.
బృహస్పతివద్ద విద్యార్థిగా చేరి, అతని
శ్రావ్య కారకు గర్భవతిని చేసిన దోషి
వీడు. లేడి అనే పేరుతో తన ఆపయ
కాన్ని భరిస్తున్న చెడుగొట్టు వీడు. పది
పాముకోజల తననంకోసం సాటివాడైన
జూయ్యట్టి యాచించే విచ్చగాడు వీడు.
తనకు చూచి భయపడి పద్మవనాల్లా
దాగిన విరహిజనుల బాడె తెలుసుకొని
శాశ్వమిదన మన్మథుణ్ణి తరుముతున్న
కొదివి వీడు.)

చంద్రోదయం కాగానే పద్యాలు
మునుగుతుకొని పోతే. ఇది ప్రకృతి
భర్తృ.

చంద్రుడు భూమికి ఉన్నగళం. ఉప
గ్రహాలకు స్యయంప్రకాశక శక్తి లేదు.

అతన్ని చూడకుండానే తలచుకొని
మదనకాపాన్ని అనుభవిస్తూ, చంద్రుణ్ణి
నిందిస్తున్న వైవాన్ని పిల్లలమట్టి వినవీరభ
క్తుడు తన శృంగార కావ్యంతలం
చిత్రించాడు.

ఈ విషయాలను సందర్భించిగా
వాడుకున్నాడు కవి.

ప్రవరునిచేత తీరస్కరించబడ్డ వరూ
ధిని మరి ఏఇతర ప్రబుధ వాయికా బిట్టని
విధంగా చంద్రుడిని నానా దుర్భాష
లాడింది.

‘త్రిపురసంహార మొనరించునపుడుచూడు
బండి కల్లుగ నీమేను గండి చేసె
నదియు సెలవాటి తెగటాటైతి చంద్ర!
యకట! రోహిణియొడ నపథ్యమనఁ జేసి.’

- మనుచరిత్రం 3-40

‘గాండీవము నీ చేతిది
పాండవునిం జేరఁబట్టి బ్రలికితి మా వి
ల్లుండిన నేఁడు నికాచర!
చెండవె యల్లునికిఁ దోడు శిరభల్లములన్’
- మనుచరిత్రం 3-44.

(చంద్రా! నీ ఆయుధమైన గాండీవం
అర్జునుణ్ణి చేరఁబట్టి వియోగినుల మైన
మేము బ్రదికిపోయాం. అది నీదగ్గరేకనుక
ఉన్నట్లయితే మేనల్లుడితో - మన్మథు
డితో కలిసి మమ్మల్ని పెండాడక ఊర
వందే వాడివా?)

ఇక్కడ వరూధిని చంద్రుణ్ణి ‘నికా
చర’ అని సంబోధించింది. నికాచరుడు
అనే పదానికి రాత్రి చరించేవాడు చం
ద్రుడు అని ఒక అర్థ ముంది. రాక్షసుడు
అని మరొక అర్థంకూడ వుంది. వరూధిని
దృష్టిలో తనను ఇంతగా బాధిస్తున్న
అతడు రాక్షసుడే, చంద్రుడు కాదు.

ప్రద్యుమ్నాడి రాకకోసం ఎదురుచూ
స్తున్న ప్రభావతిచేత చంద్రుడిని తిట్టిం
చాడు వీరిగలి కూరను.

‘నీ కైవసము నమ్మతి న
త్యాగన్ హిమధామఁడును నుధాంకుఁ
జునింగా

సో శశధర! యేలూ శ్మశ్ర
కాకాతకి వయ్యో జేమి నూడెడు దీనికళి

- ప్రభావతిప్రద్యుమ్నం 4-150.

(చంద్రా! నిన్ను అంజనా హిమ
ధామడని, నుధాంకు డని అంటుంటే
నిజమే కాబోలు. నువ్వు చల్లదనాన్ని
ప్రసాదిస్తావని నమ్మాను. నువ్వు నేతివీర
కాయ వయ్యావు. దీనివలన నీకు ఒరిగే
ప్రయోజనం ఏమిటి?)

చేమకూర వేంకటకవిగారి విజయవిలా
సంలో సుభద్ర కోపానికి గురి అయ్యాడు
చంద్రుడు. ఆమె దృష్టిలో చంద్రుడు ఏ
యొడ కా గొడుగు పట్టేవాడు. అవిడ
అతణ్ణి నిందిస్తున్న తీరు ఇది.

‘శివుఁ డిటు రమ్మటంచు దయ
చేసినచోఁ దలకెక్కి; కుగ్రవై
భవమునఁ జూచుచో నడుగు
వట్టితి వేమనవచ్చు నీగుణం
బవు నవు నందియొన్ నీగయు
నందకయొన్న ను గాళ్ళుఁ బట్టుకొం
దువు హరిణాంక! వేలకొలఁ
దుల్ గడ నీనడకల్ తలంపఁగన్.’

- విజయవిలాసం 3-51.

(చంద్రా! శివుడు నిన్ను మర్యాదగా
పిలిచగానే అతని నెత్తి కెక్కావు. కోప
ముతో చూసేసరికి కాళ్ళు పట్టుకున్నావు.
‘అందిలే బాట్టు; అందకుంటే కాళ్ళు’ అనే
తత్వం నీది. నీగుణాన్ని ‘ఏ మనగలు?’

దక్షాధ్వరపమయంలో శివుడు చచ్చాడు
అని పాదాలక్రింద వేసి తొక్కాడని
కొన్ని పురాణాలు చెబుతున్నాయి. అది
యాన్ని మనసులో ఉంచుకొని, సుభద్ర
చంద్రుడిమీద ఈవిధము విసిరింది.

ఈనూర్వ్యా సమయ వర్ణన కడు హృద
యాహ్లాదకరముగా నున్నది. కాలమాను
క క్తి పూజనేయువ్యక్తిగాను రాత్రిని కాళి
గాను, సుఖను తగ తగను ఊహించిబాట
కవి. రాత్రికి ముందు సుఖ నుచ్చుట
సహజము. ఈ సహజదివ్యమును కక్తికి
బలి యిచ్చుటాని కథగా ముద్రేయించి
నూతు కవి.

ఒకకాడు నలకారమ్మ భర్త దున్నుల
కారినండి, పందులకారినండి కాపాడు
ఉన్న తన బొన్నచేని కేగను. ఆ రాత్రి
నలకారమ్మ కొక దున్నున్నము వచ్చినది.
అది యింటిలో దీపము వెలిగించి మరల
నిద్రించినది. ఇంతలో కొడిమూత విని
వేల్చుకొనినది.

నలకారమ్మకు పెడపెడ నొప్పులు గాని
వీలక తల్లిని పిలిపించినది. తల్లి వచ్చినది.
అరాత్రి వెంకటరెడ్డి చేనికీ కాపలాకాచి
తెల్లవారుజామున నిద్రించెను. నిద్రలేచి
తనప్రక్కనున్న ఒక మోదిగవాని చేనిలో
కలవలు కొనినాడు వెంకటరెడ్డి ఈ విషయము
గొడ్డనుకాయ పిల్లలవలన తెలిసి
కొనిన ఆమోదిగవాడు పెంచలరెడ్డివద్దకు
వెళ్ళి తనకు కలిగిన నష్టములను గురించి
తెలిపెను. పెంచలరెడ్డి హృదయ మెంత
గనో తపించినది. అంతలో నలకారమ్మ
అడవికివెళ్ళును ప్రసవించె నని తెలిసి పెం
కలరెడ్డి మామయను చూచుటకు వచ్చెను.
అతడు నామగా ఈవిషయము నామెకు
తెల్పెను. తుద కామె తన భర్తయే యీ
వేరముచేసె నని తెలిసినప్పటికిని నిష్పక్ష
జూతముగా నుండవలె నని తండ్రికి ప్రబో
ధించినది. భర్తనిర్ణయ విషయములో
కామె పట్టిన విధము భారతీయవనితల
భర్తబుద్ధికి తార్కాణము.

‘యను గౌరవులు గ్రోవడిం గినుకమై
భూపాల సంఘంబు మూ
గిన పేలోలగమందుఁ జీరలొలువం
గీడ్పాటు వీక్షించుచున్
భునురొ పొండవు యిందరే పెడగురై
శ్వామిక బద్ధాత్మురై
అనకా! మాడవు పక్షపాత విధముల్
సత్యంబుఁ కాలించునోన్’

అనునవి శ్వామివిధానమును పాటించు
నలకార గ్రామీణులను ప్రకారము తన

యట్లునకు భావోవు నాపకను గురించి
పెంచలరెడ్డి మనస్సు వికారికలైనది.
అతని మనస్సులోని వేదనను హృదయము
ద్రవించునట్లు వర్ణించినాడు కవి.

‘తనయా యేం చను, నేమియన్న వినుమో
భర్తం బనున్ ఏమి నా
నిను నెవ్వారలు పిల్చిరంచు గినియున్
నీవే కదా యన్న ఏ
మరుఁ దండ్రీ యిదియేమి వెట్టి యనగా
హా యంచు నవ్వుం గడున్.’

అనాటి కిహస్థుత్రిప్రకారము వెంకట
రెడ్డికి ‘కొత్త’ విధించబడినది. అతడు తన
భార్యపై మమకారము వీడలేక భర్త
నిర్ణయ పాలనమే కర్తవ్యముగా భావించి
సతి ముంతేతిని మద్దుగొని వెళ్ళినాడు.

నలకారమ్మ బాలెంత స్నాన మోడి
అగ్నిగుండమును తాల్పించి యందు దుమికి
నది. ఈ ఘట్టమును దువ్వారివారు కడు
హృద్యముగా వర్ణించిరి.

‘పంచధూతాత్మకంబైన పడలి మేను
ప్రకృతిలీనమై పూతమై పరిభవితై
మిగిలియుండెడు సత్కీర్తిపగిది సాధ్య
యాత్మ సర్వంబు తానయై యతికయితై.’

అట్లు పంచధూతాత్మకమైన నలకా
రమ్మ శరీరము ప్రకృతిలో లీనమై పోయి
నది. పవిత్రతను పొందినది. పాత్రతత్వము
నకు ప్రతీకగా నిలిచినది నలకారమ్మ.

భావములో, భాషలో, వర్ణనలోమాడ
జానపదుల ఆచారములు, జీవిత విషయ
ములే ప్రతిబింబింపజేసిన కావ్యము ‘నల
కారమ్మ.’ వినుతన్న భావపరింపర గల
యిట్టి కావ్యము అందించి, ఆంధ్రభాష
కనలేని కీర్తి తెచ్చిపెట్టిన కవివరేణ్యులు
దువ్వారి రామిరెడ్డిగారు.

(11వ పేజీ తరువాయి)

సప్రసాదవిధులైన సతులపైఁ గూర్చి య
నాథ కాంతలయందు నా స్త్రీ యయ్యె
నిందూపతములపై నెనయు సౌహార్దంబు
రవికాంతములయందు రహిత మయ్యెఁ
బక్షపాతంబు మాన వే పక్షమునను
రాజ! దోషికరుడడవుగా రాను! రాను
దానఁజేసి గుమీ నీదు మేనియందు
నంకమై నిల్చియున్న దీ యభయశంబు.’

- అనిరుద్ధచరిత్రం కి. 80.

(చంద్రా! నీకు కలువపూలపట్ల వున్న
చల్లనిచూపు కమలాపట్ల లేదు చకో
రాలపట్ల వున్న దాక్షిణ్యం జక్కవలపట్ల
లేదు. సనాథలైన సతులపట్లవున్న కూర్మి
అనాథకాంతలపట్ల లేదు చంద్రకాంత
శిలలపై ఉన్న సౌహార్దం కూర్మకాంతాల
మీద లేదు. నీవు పక్షపాతివి. అందు
చేతనే ఈఅపకీర్తి నీశరీరంలో మచ్చగా
నిలిచిపోయింది.)

చంద్రబింబంలో వున్న మచ్చకి కార
ణము ఏమిటి? అనేదాన్ని గురించి అనేక
కవులు అనేక విధాలుగా ఊహించి
చెప్పారు. కనుపర్తి అబ్బయమాత్యుడు
వాటికి మరొక కారణాన్ని జోడించాడు.

చంద్రోపాలంభన మనేది ప్రబంధా
లన్నింటికీ సామాన్యలక్షణ మైపోయింది.
ఐనప్పటికీ ఆయాకవులు చర్చితచర్యణం
చేయకుండా పురాణగాథలు, ఖగోళ
సత్యాలు, ప్రకృతి ధర్మాలు మొదలైన
వాటిని ఆధారంగా తీసుకొని, చంద్రో
పాలంభన ఘట్టాలని రచించారు. శృం
గార రసానికి పుష్టిని, పాతవలన తుష్టిని
చేకూర్చారు. ‘శృంగారం రసరాజమే’
అని పాతవలచేత ఒప్పించారు.

—...—

—...—

కవికోకిల

- శ్రీ చంద్రాక్షరార్థి, ఎం. ఏ.

వాల్మీకి కవితాప్రభ - పుష్పగిరి తిమ్మన మొలుగులు

- శ్రీ పాంశోదేటి జగన్నాథరావు, ఎం. ఏ.

* శ్రీమద్భక్తము తంజో
ద్దామా! జాభువకపింద్ర! త్వస్మధురకవి
త్వామృతముఁ గ్రోలి మత్తిలి
మొనుటవని రసికజనులు మహిలోఁ గలరే!

* తలియంబ్రాయము చెంగలించు తఱిఁ జ
త్రాల్ గీసి యా మిడటన్
గిలిగింతల్ గలిగించు సత్కవిత్వన్
తేజసికొన్నావు! నీ
పలుకుల్ కమ్మని భావచిత్రములఁ గు
ప్పల్ వోసెడిన్! గుంచెయో!
కలమో! నీకుఁ బ్రియంబు నీప్రతిమకుం
గావించుఁ బద్యార్పవల్.

* ఖండేశర్మరకన్న కమ్మని రుచులీను
ఖండకావ్యములందుఁ గల పసందు
సాంఘికాదిక విశేషములకు నద్దమై
యలరారు గబ్బిగబ్బిలము బలము
కరుణారసమునందుఁ గవితారసము చిందు
పిరగొని కావ్యంబు గరువతనము
టాజనుహల్ రత్నరాజకీదైన ముం
టాజనుహల్ కావ్యరాజపుఁ బస
కాందికపడు మొదలుగాఁ గలుగునట్టి
తక్కుఁగల నీదు కావ్యప్రతతిఁ దనయ్య
నింపుసాంపులఁ గూర్చి వర్ణింపఁ దలమె?
సారకీర్తి జాభువ కవిచక్రవర్తి!

* జాభువకవి! నీదు జాతకచక్రానఁ
దేజరిల్లు దివ్యదేజ మెదియో!
కాకయున్న సర్వలోక రంజనకర
మై యెగుగు కవన ముబ్బుటెట్లు?

మహేంద్రపర్వతంబొదినుండి ఎగసిన
హనుమ సముద్రలంఘనం చేస్తున్న
ఘట్టాన్ని వర్ణిస్తూ వాల్మీకి -

‘ఉరువేగోద్ధతా వృక్ష
ముహూర్తం కపి మన్వయః
ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం
స్వబంధు మివ బాంధవాః’

సుందరకాండ. ప్ర. స. 47

అని మనోహరంగా వర్ణించినాడు.
(హనుమ ఉరువేగానికి పైకి లేచిన
వృక్షాలు దూదేశములకు పోవు తమ బం
ధువులను సాగనంపు బంధువులవలె అను
సరించి వెళ్ళాయి అని దాని యర్థం) ఈ
విధంగా కొంతదూరం అనుసరించి వెళ్ళిన
ఆవృక్షాలు సముద్రంలో పడిపోయాయి.
ఆదృశ్యం మహేంద్రునకు భయపడిన
పర్వతాలు సముద్రంలో పడిపోయినట్లుగా
ఉన్న దట.

‘సారవంతోఽథ యే వృక్ష
న్యమజ్జన్ లవణాంభసి
భయా దివ మహేంద్రస్య
పర్వతా వరుణాయే.

సుం. కాం. ప్ర. స. 50

ఈ రమ్యమైన శ్లోకాలను రంగనాథ
రామాయణకర్త అనువదించినా వాల్మీకి
చెప్పిన ఉపమానాలను మాత్రం విడిచి
పెట్టి స్వోపజ్ఞమైన ఉపమానాలనే వాడి
నాడు.

‘ఆయురువడి మ్రాకు తలనితో నెగసి
తోయధిలోఁ జొచ్చి తునియలై పడియె
భావినేతువునకై పవననందనుఁడు
దా వచ్చి శంకువుల్ స్థాపించె నవఁగ.’

రంగనాథ రా. కిష్కింధా కాం.
1258-59.

ఇక భాస్కర రామాయణకర్త వా
ల్మీకి శ్లోకాలలోని ఉపమానాలనే యథా
తథంగా వాడినా రెండవ శ్లోకాన్ని
పూర్తిగా విస్మరించినాడు.

‘అగచరు దరిగడు రయమున
గగనాపగ చాక నెగసి కమ్మటి వచ్చెన్
మొగి దరులు గిరులు దూరా
ద్వగుఁ డెగువీయు ననిచి మగిడి వచ్చిన
భంగిన్.’

భాస్కర. రా. సుందర. కాం. 23
ఇట్టియెడ పుష్పగిరి తిమ్మనగారి స్వో
పజ్ఞమైన కవితాప్రతిభను ఎంతైనా
క్లాఘింపవలసియుంది. వృక్షాలు హను
మను అనుసరించి వెళ్ళుట అతని ఉరు
వేగానికే కాని వానికి ప్రత్యేకమైన
అంతర్యమేమీ లేదు. తిమ్మనగారి కిది
నచ్చలేదు. అందుచేత ‘ఉరువేగోద్ధతా’
అనే వాల్మీకి మాటను జారబిడిచి, మరొక
రమ్యమైన హేతువును చెప్పినాడు.

హనుమ పోవుచున్నది అవనీజను(నీతి)
చూచుటకు కదా. వృక్షాలుకూడ అవనీజ
నులే కదా. ఆ సంబంధంచేత తమ బంధు
లైన అవనీజను చూచుటకు హనుమపోవు
చుండుటచేత నే వృక్ష లనుసరించి వెళ్ళా
యట. ఇది ఎంత శబ్దచమత్కారయంత
మైన హేతువు? అలా యనుసరించిన
వృక్షాలు ‘ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం స్వ
బంధు మివ బాంధవాః’ అను విధంగా
నిష్క్రియగా అనుసరించి వెళ్ళలేదు. ఫల
కొటిని తీసికొని తమ బంధువునకు ప్రయా
ణంలో శ్రమ కలుగకుండ చేయుటకై
వెంటడినే పోయిన వట. వృక్షాలకూడ
కూడ ఎంత యుచితజ్ఞతను నేర్చినాడు
తిమ్మనగారు? అవిధంగా అనుసరించిన
వృక్షాలు వాల్మీకంలో ‘భయా దివ

మహేంద్రస్య పర్యతా వయనాయో అని
తదిహాగా 'దశాస్యనిః దలంచి పోవ
భయంపడి జారెనో యనన్' సమద్రంలో
తదిహాగాన వటు.

ఎంతటి రమ్యమైన హేతువు ఇది?
పర్యతాకారములైన వృక్షకృతులను,
జాని పతనవేగాన్ని మాత్రమే ధ్వనింపఁ
జేసి వాల్మీకి ఉపమానంలోని (మహేం
ద్రస్య భయా చిత్ర) మహేంద్రస్య అనే
మౌటకు బదులు రావణస్య అని మార్చి
చెప్పిన హేతువులో తిమ్మనగారు ఇం
ద్రాది దేవతలకేకాదు. చరాచర జగత్తు
నీ రావణునియందు గల భీతిని, ఆతని
వైభవ్యాన్ని, ఎంత రమ్యంగా ధ్వనింప
జేసాడో చూడండి

మోయవనీజః జాడః జను
మోయవనీజః ఫలకాటి తృప్తిగాః
జేయవనీ మి ప్రయాణమునః
జేయవనీ జని యంచు వెంబడిన్
జోయి; దశాస్యనిః దలంచి
పోవ భయంపడి జారెనో యనన్
జాయుజుమై వెనక్ బెకలి
జాయుగతిన్ జని మాఁగె సాలముల్.

సమీరజమారవిజయము. 31 ఆ. 58 ప.

ఇలా వాల్మీకి కంఠోక్తిగా వర్ణించిన
ఘట్టాలనే కాక కొన్ని విషయాలను మన
యూహలకే విడిచిన ఘట్టాలను తిమ్మన
గారు క్రాంతద్వీపిలో చూచి మనముం
దించిరి. అట్టి ఒక ఘట్టాన్ని వివరిస్తాను.

హనుమంతుడు మహేంద్రపర్యతాన్ని
తన పాదాలతో, హస్తాలతో, గట్టిగా
జొక్కినపుడు పర్యతం క్రమంగా క్రంగి
పోయినపు డేర్పడిన భీదాన్ని సుందర
కాండ ప్రథమసర్గలో 12 నుండి 15 వరకు
వాల్మీకి బహురమ్యంగా వర్ణించి
వారు. అసందర్భంలో -

తా స్తవా సమీక్షై ర్ద్రవః
వసితై సై ర్యహాకాహః
జవ్వణః పావకాద్దీప్తాః
విభుడుశ్చ సహస్రధా.

సుం. కాం. ప్ర. సు. 20

శ్లోకంలో పెద్ద పెద్ద రాళ్ళు పగిలిపోతు
న్నాయని.

భిద్యతేఽయం గిరి రూపై
రితి మత్సా తపస్వినః
త్రస్తా విద్యాధరా స్తస్మా
దుత్పేతు స్త్రీగజైస్సహ.

సుం. కాం. ప్ర. సు. 21

శ్లోకంలో చివరకు పర్యతమే బద్దలై
పోతున్నట్లు వర్ణించి అభీదాన్ని చూచి
మానులు, విద్యాధరులు భీతితో పై కగిరి
పోయినట్లు వాల్మీకి యింకా తరువాత
శ్లోకాలలో వివరంగా వర్ణించాడు. పర్వ
తమమీద ఇంత భీదత్నం జరిగిందంటే
పెద్ద ధూళి కొండమీద లేచి యుంటుం
దనే విషయం బుద్ధిపెట్టి ఆలోచించిన
ప్రతి వ్యక్తికి తోచకమానదు. కాని
వాల్మీకి ఆ ధూళిప్రస్తావన చేయనేలేదు.
దాన్ని మన ఊహకే వదలివారు ఇలా
వాల్మీకి మన ఊహలకు విడిచిన ధూళిని
తిమ్మనగారు గ్రహించి సమద్రలంఘనో
ద్యుక్తు డైన హనుమ ఉత్సాహంతో
త్రిప్పినవాలవిక్షేపంవల్ల పుట్టిన గాలిచే
లేచిన ధూపరాగంగా చమత్కరించి
వారు. పూర్వం వృక్షాలు హనుమంతుని
ననుసరించి వెళ్ళినట్లుగా ధూపరాగం
కూడ వెళ్ళింది. అది తన కుమార్తెయైన
సీతను చూడడానికి పోతున్న హనుమ
వెంటపోయే భూదేవియేమో అన్నట్లున్న
దని తిమ్మనగారి ఉద్దేశ్యం.

రావణుడెవరో నెలలతరబడి దుఃఖి
స్తున్న హనుమను లంకకుపోయి కనీసం
చూచుకొనే ధైర్యంలేక దుఃఖిస్తున్న

భూదేవి రానున్నాడగా ధైర్యంగా లంకకు
పోతున్న హనుమ తనకు తోడైనందుకు
సంతోషించి ఆతనివెంట హనుమ చూచు
కొనుటకు పోతున్నది. ఆ మాతృ హృద
యాన్ని మన హృదయాలకు హత్తింపజేసి
స్పందింపజేసిన పుచ్చగిరి తిమ్మనగారి
క్రాంత దర్శిత్యాన్ని ఏమని క్లాఫింప
గలము. ఇప్పు డాపద్యాన్ని తిలకించండి.

అవణద్వీపవర్తీశ్చోత్తరణ వే
కాలోలవాలోల్లల
త్వవన ప్రాల్లిత భూపరాగము జగ
త్రాణాత్కజం గూడి పో
వ,విలోకింపఁగనొప్పెఁ గూఁతుఁ గనఁగా
వాంఛించి భూదేవి వా
యువు పుత్రుం డట పోవ వెంటజన ను
ద్యోగించెనో నా దివిన్.

సమీర. కు వి. తృ. ఆ. 51

ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో
చెప్పిన విషయాలనేకాక వాల్మీకి అంతర
హృదయాన్ని కూడ శోధించి తిమ్మనగారు
వాల్మీకి శ్లోకాలకు మెలుగులు దిద్దిన
ఘట్టాలుకూడ లేకపోలేదు.

సమద్రంమీద మహావేగంతో పయ
నిస్తున్న హనుమ ఉరువేగానికి సమద్రం
సప్తపాతాళాలు కనబడేటట్లు రెండుగా
చీలిపోయిందని -

వస్త్రాపకర్షణే నేన
శరీరాణి శరీరాణాం
ప్లవమానం సమీక్ష్యౌధ
భుజంగా స్సాగరాంతరః

సుం. కాం. ప్ర. సు. 75

అనే శ్లోకంలో మనోహరంగా వాల్మీకి
చెప్పాడు. పై శ్లోకంలో పూర్వార్థంలో
మూలంగా మనకు 'నగ్నత' అనే అర్థం
లభ్యమౌర్తి కనబడుతున్నా వాల్మీకి
హృదయ మది కాదు. లంకకు పోతున్న

మనము రాజుని హస్తాన్ని గూర్చి
 దృఢముగానే సముద్రునిలోని భావ
 భరణ ప్రకటించుటయే. మఱి యా
 'వ' మేమి? అనిన వాల్మీకి స్లోకంలో
 'స్పృష్టంగా లేదు. అవిధంగా సప్త
 తాళాలను చూపిస్తూ మనోభావాన్ని
 క్రంచేయలేక భావావేశంలో నిలబడి
 యున సముద్రుని భావాను రంగనాథ
 మాయనా.

1 వది నది నీ రంతయుఁ బాసి
 హవలి పాతాళ మటు గానవచ్చె
 నకజఁ దెచ్చి నాజలములో దాప
 ని మారుతికిచూపె నంభోధి యనఁగ
 కిష్కింధాకాండ. 1261.68.

అని పేర్కొన్నది. ఇదే సముద్రుని
 'వ'మె యుంటే వాల్మీకిలో సము
 మడు అవాక్కు అయి యుండేవాడు
 'దేమి. ఇంకేదోభావం వాల్మీకి వృద్ధ
 యంలో ఉండి యుంటుంది. దాన్ని
 మృగంగా రెంతచక్కగా ఉహించాలో
 చూడండి.

అలకణాద్ధి నీరు పన
 నాత్మజ మైవడి చాయ సప్త పా
 తాళమలుం గనంబడియె
 దద్దళకంఠుడు నాగబాలికా
 గాలముతో స్వరత్నములు
 సర్వముగొంట రవచ్చలంబునన్
 నోలఁగ దెల్పి లోఁ గలుగు
 పోడిమి వారిధి మాపెనో యనన్.
 సమీర. క. వి. కి ఆ. రీ ప.

వాల్మీకిలో అవాక్కు గానున్న సము
 ద్రుడు సప్తపాతాళాలు కనబడేటట్లు
 నీరు విడిపోగా నేర్పడిన 'రవచ్చలంబు
 నన్' నోరు విప్పినాడు. సప్తపాతాళాల
 లోని నాగబాలికాజాలంతో సర్వ రత్న
 రాసులను అపహరించిన రాక్షసునివల్ల
 తనకు గల్గిన మోహాన్ని చూడు మని

(తరువాతి 18 వ పేజీలో)

శ్రీ నమిలికొండ బాలకిషన్ రావుగారి

'యువస్వరం' లో అభ్యుదయవాదం

- శ్రీ దాస్యం శ్యామ్యం

మార్పు సమాజం. ఆయా కాలపరిణా
 మాలనుబట్టి మార్పు జరుగుతుంది. ప్రతి
 తరమూ మార్పును కోరుతూనే ఉంది.
 మానవుడు ఆకాశవికాసా! సమాజంలో
 సదా మారనత్వాన్ని ఆశించడంలో
 కొత్తేమీ లేదు.

సాహిత్యరంగంలో అభ్యుదయవాదం
 ఇదమిద్దంగా కాలగతినిబట్టి తరచూ
 సాగుతూనే ఉంది. వాదాల విభేదాలతో
 ఒకవిధంగా సాహిత్యం ఒక సిద్ధాంతా
 నికి నిబద్ధ మవకుండా సమాజానికి చేరు
 వలో సాగడానికి అవకాశం కలిగింది.
 ఎందరో రచయితలు తమ రచనల్లో, తమ
 వాదాల్లో అభ్యుదయాన్ని నింపి తెలుగు
 ప్రజలకు అందించారు, అందిస్తున్నారు
 కూడా. వారిలో ఒకరు శ్రీ నమిలికొండ
 బాలకిషన్ రావుగారు తమ కవితా సుక
 లనం 'యువస్వరం' లో ధ్రువపరచు
 కున్నారు.

తమ 'యువస్వరం' లో మనకున్న
 ఆయుధాలు కండబలం, గుండెబలమే
 నంటూ, సంఘటితం కానిదే సమత
 సాధ్యం కాదంటారు. వాదాలకు, భేదా
 లకు, వేషాలకు, మోసాలకు, ద్వేషాలకు,
 దోషాలకు ఈ రాజ్యం (సమాజం) లో
 స్థానం లేదంటారు. ఓ మానవా! సంఘ
 టితమన్న ఆయుధంద్వారా వాటిని చిత్తు
 చేయవచ్చుటూ పలువురికీ ఆశ్రమమైన
 ఈ 'నీ' రాజ్యంలో మార్పు తప్పదంటూ
 వాదానం చేస్తారు.

'స్వాగతం చెబుతామా' అన్న కవితలో
 కూడా ఇదేభావం స్పష్టంగాగోచరిస్తుంది.
 నిజానకు తన కలంలో నింపి యువాలకు
 అతీతంగా విడచుర్చి ప్రత్యేక తరహాలో

చెప్పడమందు వారు కృత కృత్య
 అయ్యారు.

వసంతం రాగానే కోకిల గొంతెత్తి
 ఆనందంగా సాగుతుంది. మనిషి జీవితం
 లోనూ అంతే. అలా కాకుండా మనిషి
 మనిషి జీవితాన్ని దోచుకుని మట్టిలో కలి
 పేస్తుంటే దగాలుపడ్డ జీవితం తాలూకు
 ఆర్తనాదాల్లో 'ఓ కోయిలూ! నీ గానం
 ఎందుకు?' అంటూ ప్రశ్నిస్తారు. మనిషికి,
 మనిషికి లేదా పోయినవాడు, ఈవ్యవస్థలో
 మారినవాడు, ఈ వసంతానికి, నీ గానా
 నికి స్వాగతం చెప్పుతామంటారు. దీనితో
 రచయిత తనభావాన్ని స్పష్టంగా తెలియ
 జేశారు. మనుషుల్లో లేదా మానీషోకుం
 దని, ఈవ్యవస్థ తప్పకుండా మారుతుం
 దని. అప్పుడు నీ గానానికి స్వాగతం
 చెప్పుతా మనడంలో ఎంతో ఆశ ఉంది.
 అలాంటి సుదినాలు రానున్నాయని, అది
 ఎంతోకాలం లేదని, వచ్చే వసంతం రాక
 మానదని, అప్పుడే నీ గానానికి సంతో
 షంగా స్వాగతం చెప్పుతామని వరో
 తుంగా అందిస్తారు.

ఈ వ్యవస్థలో తరరాలుగా జెర్రి
 తలలు వేస్తూ మారణహోమాలకు కారణ
 భూతమవుతున్న బలియరాక్షసి - కులం.
 కులాభిమానం ఎంతటి స్వార్థానికైనా,
 నీచానికైనా దిగజారుతుంది. సమాన
 త్యాన్ని, కాంతిని బలికొంటుంది. సమత
 సామ్యవాదాలు కావాలి. అందుకు కళ
 తంత్రాలని మార్చాలి. కులానికి సమాధి
 చేయాలంటూ 'ఓ నవయువకుడా! ఈ
 అనంతవిశ్వంలో కులాలజాతితాను సమూ
 లంగా కుడిచేస్తూ మమతల డోయల లా
 పుతూ నూతన కావ్యాలు రాద్దామంటూ

అకస్మాదం. మూతనత్వానికి స్వాగతంపలికే ఈ కవిత్వం శ్రీ బాలకవిత్వం రావుగారు 'మహానికే సమాధి' కిద్ద కను అందించారు.

పాఠశాల రాక్షసకృత్యాలు దేశంలో కోకోల్లలని, అవి తెరవెనుక జరిగే నాటకాలని, చీకట్లో సత్యాన్ని బంధించి, అసత్యాన్ని చురకల్పిగా ఉపయోగించుకుంటూ, దేశాన్ని అపఖ్యాతిపాలుచేస్తూ, త్రొక్కుత్రొక్కుతూ దేశసంకదను కూరిస్తూ, దేశాన్ని అధోగతికి పట్టించే తరుణంలో, అమోఘం గద్దె దించే ప్రయత్నానికి శ్రుతాదులు వేయడానికి మనమంతా బాధ్యంగా పాగలంటారు 'చాటుదాం' అనే కవిత్వంలో.

'అవేదన' అన్న కవిత్వంలో జీవితంలో విన్నో ఆటంకాలు, ఆటంకాలు సాగి వస్తున్న ఎవరూ ఆలోచించరు. అది తిరుగబడ్డనాదే ఆలోచన. అనుభవాల కరటాలతో దుఃఖసాగరంలోకి ఆహ్వానించినా నొందేవిబ్బరం మనిషికి ఊరటకలిగిస్తుంది. ఆకాశమంత ఎడగాలంటే 'అవేదన' ను దూరంగా విసిరికొట్టిననాడు ఓ మనిషి! మళ్ళీ ఆకాశమంత ఎదుగుతావు' అంటారు.

మానవజన్మ ఉత్కృష్టమైనది. అది మిన్నో జన్మల నోమలఫలంగా పలువురు త్యాగభ్యానిస్తుంటారు. తన జీవితానికో సార్థకత నిలుపుకున్న నాదే మనిషిని ఆ సంఘం గౌరవిస్తుంది. జాతీయంలో ఋణం తీర్చుకునే అదృష్టం ఏ కొందరికో, ఈ దేశంలో సాటిమనిషికి అందడందలుగా ఉంటూ, ఆత్మను కాపాడుకుంటూ, అదంబరాల కఠిరంగా మసలిన మనిషి మనీ షువుతాడని, అలా ప్రతిఒక్కరూ కావాల్సి 'మనిషి' అనే కవిత్వంలో ఈయన అభిప్రాయపడ్డారు.

కలలుగా మిగిలిన ఆశయాలు అమలు చేరడంకోసం, మన మంతా కదలిరావాల్సి ఉంటూ 'సంప్రదాయం' అన్న కవిత్వంలో వంటింటి వంటిటిగా నిలువబడిన శ్రీ

అచారాల వలయాలు వాటి అడుగు ముందుకు వేయాలంటారు. చాందనుల కాస్త్రాలు, పాత అచారాలని భేదించి సుప్రదాయాల్లోని సారాన్ని గ్రహిస్తూ సరియైన పద్ధతుల్లో సాగిపోదాం అంటారు.

'మాగబోయిన మనిషి' అన్న కవిత్వంలో ఈవ్యవస్థ నొకటిలో నడపడానికి ఎందరో మహానుభావులు దమజీవితాల్ని ధారపోశారు. తాము అతుకుల బ్రతుకులతో గడిపినా భావితరాలవారైనా సుఖకాంతులతో మనాలని వారు కాంక్షించాడు. సంఘసేవలను, సంస్కర్తలను గుజ్వంగా పాతేపి ఈ సమాజంలో నీవొక మాగవాడివా? అంధుడుగా ఈ అరాచక రాజ్యమలో హక్కున్నా ఎదిరించి అడగలేక పోతున్నావా? అంటూ మనిషిలో దాగున్న చైతన్యాన్ని తట్టిలేపి జాగృత పరుస్తారు.

నవప్రపంచ నిర్మాణానికి పునాదివేసే కవిత్వమైన జన్మ మానవజన్మ యంటూ, ఓ మానవా! పలువురికి దివ్యక్రాంతిని ప్రసాదించుటకోసం నీబుద్ధిలో విచక్షణాజ్ఞానాన్ని, ఓ అరని జ్యోతిలో ఉంచుకుంటూ నవసమాజానికి, నవతరస్వాగతము పలుకమంటూ, సమతాపూనాది వేస్తూ 'యంగయంగాలు' నీ జన్మకు సార్థకము చేసుకోమంటారు రచయిత తన కవిత్వ 'యంగయంగాలు' నందు.

ఈ వికాస ప్రపంచంలో నిలువనీడ లేదని కాబోలు ధరలు ఆకాశంవైపు ఆరాటంతో పరుగులు తీస్తున్నాయంటూ, ఆకాశంలో నాట్యం చేస్తున్న ధరలకు మానవుడు తాళంవేయలేక నేల కొరికి పోతున్నాడని విచారంగా 'ఒడలు మట్టిలో కలుపుకున్నాయ' కవిత్వంలో చెప్పారు.

నీరీ కవిత్వం అభ్యుదయ భావాలు కరపరంపరలుగా ఉండి పాఠకుడికి ఒక ఉత్తే

జాన్ని కలిగించడమే కాకుండా వచన కవిత్వంలో వస్తున్న కొత్త ప్రక్రియ అయిన 'మినీకవిత్వ' లోని నిబంధనలకు అతిదగ్గరగా ఉండి పాఠకుడికి భావసంక్లిష్టతను, అయోహయతను, ఏమాత్రం కల్పించకుండా తమ కవిత్వార్పుని, ముకువుగా, సాఫీగా నడిపారు శ్రీ నమిలికాండ బాలకవిత్వం రావుగారు తమ కవిత్వంలో.

ఈయన కలంనుండి మరిన్ని మంచి సంకలనాలు రావాలని ఆశించవచ్చును.

ఈ కవితా సంకలనం 'యువస్వరం' కోరువారు రచయిత పేర 6-7-40, రాగన్నదర్వాజ, వరంగల్లు, 506011, వరంగల్లు పంపించి తెప్పించుకోవచ్చును.

(15 వ కేజీ తరువాయి)

సముద్రుడు అంజనేయునకు చెప్పుచున్నట్లున్న దని వాల్మీకి అంతర హృదయాన్ని కనుగొన్న తిమ్మనగారి ప్రతిభకు జోహాద చేయకుండలేము. మరోవిశేష మేమంటే యీ పద్యంలో గొప్ప మానవస్వభావ చిత్రణ ఉంది. ఒక దుష్టునివల్ల బాధలు పడ్డవనులు ఆ దుర్మార్గుని శిక్షించడానికి వచ్చిన అధికారికి తమ గొడుగునంతని చెప్పుకొనుట లోకసహజమే కదా. అట్లే రావణవధార్థమై దీక్షాభూనిన శ్రీరామాని దూతముందు సముద్రం దీవిధంగా రావణ నౌస్థానాన్ని, తద్వారా తన హైన్యాన్ని చెప్పి పరోక్షంగా రావణవధకు హనుమను పురికొల్పినట్లే కదా.

ఇలా తిమ్మనగారు మనం గ్రహించగల గాలికాని ఎన్నెన్నో భావాలు ఈ ఉత్పేక్షాంకారంలో భవనింపజేసారు. ఈవిధంగా సమీర కమారవిజయాన్ని భవ్యస్థాత్మకమైన అలంకారాలతో రమ్యంగా అలంకరించి పదిరు అయ్యారు.

అనిపించును. మనస్థానికే స్వాగతంపలికే ఈ కవిత్వం ప్రాచీనకవిరావుగారు 'మహానికే సమాధి' కన్నకను అందంచారు.

పాతకల రాక్షసుకృత్యాలు దేశంలో భోక్తృలని, అవి తెరవెనుక జరిగే నాటకాలని, చీకట్లో సత్యాన్ని బంధించి, అసత్యాన్ని చురకల్పగా ఉపయోగించుటంటూ, దేశాన్ని అపఖ్యాతిపాలుచేస్తూ, ప్రేక్షకులమైన దేశసంతకను హరిస్తూ, దేశాన్ని అధోగతికి పట్టించే తరుణంలో, అయోతం గద్దె దించే ప్రయత్నానికి ప్రజాదులు వేయడానికి మనమంతా జీవ్యంగా సాగాలంటారు 'చాటుదాం' అనే కవిత్వం.

'ఆవేదన' అన్న కవిత్వంలో జీవితంలో వీన్నో ఆటంకాలు, ఆటంపులు సాగి వస్తున్న ఎవరూ ఆలోచించరు. అది తిరుగబడ్డనాడే ఆలోచన. అనుభవాల కరటాల్లో దుఃఖసాగరంలోకి ఆహ్వానించినా గుండెనిబ్బరం మనిషికి ఊరటకలిగిస్తుంది. ఆకాశమంత ఎడగాలంటే 'ఆవేదన' ను దూరంగా విసిరికొట్టిననాడు ఓ మనిషి! నువ్వు ఆకాశమంత ఎదుగుతావు' అంటారు.

మానవజన్మ ఉత్కృష్టమైనది. అది వీన్నో జన్మతః సోములఫలంగా పలువురు క్యాఖ్యానిస్తుంటారు. తన జీవితానికొసార్థకత నిలుపుకున్ననాడే మనిషిని ఆ సంఘం గౌరవిస్తుంది. జాతిసేవలో ఋణం తీర్చుకునే అదృష్టం ఏ కొందరికీ, ఈ దేశంలో సాటిమనిషికి అందడందలుగా ఉంటూ, అత్యున్నతాపాదుకంటూ, అదంతా జరాలి కఠినంగా మసలిన మనిషి మనీషువుతాడని, అలా ప్రతిఒక్కరూ కావాలని 'మనిషి' అనే కవిత్వంలో ఈయన అభిప్రాయపడ్డారు.

కలలుగా మిగిలిన ఆశయాలు అమలు చేయడంకోసం, మన మంతా కడలిరావాలుంటూ 'సంప్రదాయం' అన్న కవిత్వంలో వంటింటి వంటిగా నిలువబడిన ప్రాచీన

ఆచారాల కలయాలు వాటి అడుగు మూడుకు వేయాలంటారు. భాందనుల కాస్త్రాలు, పాతఆచారాలని భేదిస్తూ సంప్రదాయాల్లోని సారాన్ని గ్రహిస్తూ సరియైన పద్ధతుల్లో సాగిపోదాం అంటారు.

'మూగబోయిన మనిషి' అన్న కవిత్వంలో ఈవ్యవస్థ నొకటిలో నడపడానికి ఎంతో మహానుభావులు దమజీవితాల్ని ధారపోశారు. తాము అతుకల బ్రతుకులతో గడిపినా భావితరాలవారైనా సుఖకాంక్షలతో మనాలని వారు కాంక్షించారు. సంఘసేవలను, సంస్కర్తలను సజీవంగా పాలేపే ఈ సమాజంలో నీవొక మూగవాడివా? అంధుడుగా ఈ అరాజక రాజ్యమలో హక్కున్నా ఎదిరించి అడగలేక పోతున్నావా? అంటూ మనిషిలో దాగున్న చైతన్యాన్ని తట్టిరేపి జాగృత పరుస్తారు.

నవప్రపంచ నిర్మాణానికి పునాదికేసే కవిత్వమైన జన్మ మానవజన్మ యంటూ, ఓ మానవా! పలువురికి దివ్యక్రాంతిని ప్రసాదించుటకోసం నీబుద్ధిలో విచక్షణాజ్ఞానాన్ని, ఓ అరని జ్యోతిలో ఉంచుకుంటూ నవసమాజానికి, నవతరస్వాగతము పలుకమంటూ, సమతాపూనాదివేస్తూ 'యంగయుగాలు' నీ జన్మకు సార్థకము చేసుకోమంటారు రచయిత తన కవిత్వ 'యంగయుగాలు' నందు.

ఈ వికాస ప్రపంచంలో నిలువనీడ లేదని కాబోలు ధరలు ఆకాశంవైపు ఆరాటంతో పరుగులు తీస్తున్నాయంటూ, ఆకాశంలో నాట్యం చేస్తున్న ధరలకు మానవుడు తాళంవేయలేక నేల కొరికి పోతున్నాడని విచారంగా 'ఒడలు మట్టిలో కలుపుకున్నార' కవిత్వంలో చెప్పారు.

నీ కవిత్వం అభ్యుదయ భావాలు కరపరిపరలుగా ఉండి పాతపడికి ఒక ఉత్త

కాన్ని కలిగించడమే కాకుండా వచన కవిత్వంలో వస్తున్న కొత్త ప్రక్రియ అయిన 'మినీకవిత్వ' లోని నిబంధనలకు అతిదగ్గరగా ఉండి పాతపడికి భావసంక్లిష్టతను, అయోహయతను, ఏమాత్రం కల్పించకుండా తమ కవితార్పుని, ముఖ్యంగా, సాఫీగా నడిపారు శ్రీ నమిలికాండరాచిమన్ రావుగారు తమ కవిత్వంలో.

ఈయన కలంనుండి మరిన్ని మంచి సంకలనాలు రావాలని ఆశించవచ్చును.

ఈ కవితా సంకలనం 'యువస్వరం' కోరువూరు రచయిత శేర 6-7-40, రాగన్నడర్వాజ, వరంగల్లు, 506011, వరసూలు పంపించి తెప్పించుకోవచ్చును.

(15 వ పేజీ తరువాయి)

సముద్రుడు అంజనేయునకు చెప్పుచున్నట్లున్న దని వాల్మీకి అంతర హృదయాన్ని కనుగొన్న తిమ్మనగారి ప్రతిభకు జోహాద చేయకుండలేము. మరోవిశేష మేమంటే యీ పద్యంలో గొప్ప మానవస్వభావ చిత్రణ ఉంది. ఒక దుష్టునివల్ల బాధలు పడ్డవనుట ఆ దుర్మార్గుని శిక్షించడానికి వచ్చిన అధికారికి తమ గొడుగునంతని చెప్పుకొనుట లోకసహజమే కదా. అట్లే రావణవధార్థమై దీక్షాశ్రానిన శ్రీరాముని దూతముందు సముద్రం డీవిధంగా రావణ దౌష్ట్యాన్ని, తద్వారా తన హైన్యాన్ని చెప్పి పరోక్షంగా రావణవధకు హాను మను పురికొల్పినట్లే కదా.

ఇలా తిమ్మనగారు మనం గ్రహించగల గాలికాని ఎన్నెన్నో భావాలు ఈ ఉత్పేక్షాంకారంలో ధ్వనింపజేసారు. ఈవిధంగా సమీర కుమారవిజయాన్ని ధ్వన్యార్థకమైన అలంకారాలతో రమ్యంగా అలంకరించి పదిరూ అయ్యారు.

ర చ య త ల కు

ఒక సంచికకు మించి స శేషములుగా వచ్చు దీర్ఘరచనలు పంప
వలదని మనవి. పేజీకి ఒకవైపుననే పంక్తులు ఎడముకలిగి యుండునట్లు
అక్షరములు అతి విస్పష్టముగా నుండునట్లు వ్రాయఁదగును. వెనుకటి విడి
సంచికలు పంపుడని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. అది అంత తేలిక కాదు.
నిర్ణీతములైన తేదీలలోనే పోస్టలు క స్సెషను ఉండునుగాని తరువాత ఉండ
దని గమనింప గోరిక.

- సంపాదకుడు,

అడసు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. జి. కాలేజి,

ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రా జ మ ం డ్రీ - 1.

